

Kənan Mirəsgər oğlu SEYİD
Qərbi Kaspi Universitetinin magistrantı
E-mail: kenanseyid2001@gmail.com

KİÇİK VƏ ORTA SAHİBKARLIQDA KAPİTAL ANLAYIŞI VƏ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Xülasə

Tədqiqatda kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərində kapital anlayışı, onun əsas növləri və spesifik xüsusiyyətləri elmi-nəzəri baxımdan təhlil edilmişdir. Məqsəd KOB-larda kapitalın yalnız maliyyə və maddi resurslarla məhdudlaşmadığını, eyni zamanda insan kapitalı, intellektual resurslar, brend dəyəri, bazar əlaqələri və texnoloji biliklər kimi qeyri-maddi komponentləri də əhatə etdiyini əsaslandırmaqdır. Tədqiqatın metodu müqayisəli təhlil, sistemli yanaşma, ümumiləşdirmə və məntiqi izah üsullarına əsaslanır. Tədqiqat nəticələri göstərir ki, KOB-larda əsas kapital, dövriyyə kapitalı, öz kapital və xarici kapital arasında balansın qorunması maliyyə dayanıqlığı və əməliyyat davamlılığı üçün həlledici əhəmiyyət daşıyır. Eyni zamanda müəyyən edilmişdir ki, qeyri-maddi kapitalın rolu KOB-larda daha yüksəkdir, çünki bu müəssisələrin rəqabət üstünlüyü daha çox innovasiya, bilik, çeviklik və bazar münasibətləri ilə formalaşır. Araşdırma nəticəsində belə qənaətə gəlinmişdir ki, kapital strukturunun düzgün idarə olunması KOB-ların investisiya imkanlarını genişləndirir, risklərə davamlılığını artırır və uzunmüddətli inkişafını dəstəkləyir. Kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərində kapital anlayışı, müəssisənin fəaliyyətini davam etdirməsi, inkişafını təmin etməsi və bazar rəqabətində mövqeyini möhkəmləndirməsi üçün tələb olunan resursların cəmi kimi nəzəri və praktik səviyyədə izah edilir.

Açar sözlər: kapital, KOB, əsas kapital, dövriyyə kapitalı, qeyri-maddi kapital.

UOT: G32: O16

JEL: 334.012.64:658.14

DOI: <https://doi.org/10.54414/JQEM5016>

Giriş

Kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərində kapital anlayışı müəssisənin fəaliyyətini davam etdirməsi, inkişafını təmin etməsi və bazar rəqabətində mövqeyini möhkəmləndirməsi üçün zəruri olan resursların məcmusu kimi çıxış edir. KOB-ların iqtisadi artım, məşğulluq və davamlı inkişaf üçün xüsusi əhəmiyyət daşması onların kapital strukturunun daha dərindən öyrənilməsinə zəruri edir. Dünyada şirkətlərin təxminən 90 faizinin KOB subyektləri olması, məşğulluğun 60–70 faizinin və global ÜDM-in təxminən 50 faizinin bu sektor tərəfindən formalaşdırılması KOB-ların iqtisadi sistemdə strateji mövqeyini göstərir.

Müasir yanaşmada kapital yalnız pul və maliyyə vəsaitləri ilə məhdudlaşdırılmır. Xüsusilə KOB-larda maddi kapital ilə yanaşı, qeyri-maddi kapitalın da rolu artır. Maddi kapitala əsas kapital və dövriyyə kapitalı daxil olduğu halda, qeyri-maddi kapital insan

resursları, idarəetmə bacarıqları, texnoloji bilik, müştəri bazası, bazar əlaqələri, brend dəyəri və digər intellektual aktivləri əhatə edir. Xüsusilə innovativ potensialı yüksək olan KOB-lar çox vaxt girov qoyula bilən maddi aktivlərin azlığı səbəbindən alternativ maliyyələşmə mexanizmlərinə ehtiyac duyurlar və bu şəraitdə qeyri-maddi aktivlər onların rəqabət qabiliyyətinin əsas mənbəyinə çevrilir.

KOB-ların kapital strukturunun əsas xüsusiyyətləri məhdud resurslar, yüksək risklilik, çevik qərarvermə, xarici maliyyələşməyə çıxış çətinliyi və maliyyələşmə xərclərinin nisbətən yüksək olması ilə səciyyələnir. Buna görə də əsas kapital, dövriyyə kapitalı, öz kapital və xarici kapital arasında optimal nisbətə formalaşdırılması müəssisənin maliyyə dayanıqlığı, likvidliyi və inkişaf perspektivi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır. KOB-larda kapitalın səmərəli idarə olunması yalnız

cari fəaliyyətin deyil, həm də uzunmüddətli rəqabət üstünlüyünün təmin edilməsinin başlıca şərtlərindən biri kimi çıxış edir.

KOB-larda kapitalın xüsusiyyətlərini tədqiq edərkən "maliyyələşmə boşluğu" (financing gap) probleminə toxunmaq vacibdir. Çünki bu subyektlər iri korporasiyalardan fərqli olaraq, kapital bazarlarına birbaşa çıxış imkanından məhrumdurlar və əsasən bank sektorundan asılıdırlar. Bu asılılıq xarici kapitalın (borc vəsaitlərinin) maya dəyərini artırır, nəticədə müəssisənin öz kapitalının formalaşması sürətini zəiflədir. KOB-larda kapitalın idarə edilməsi təkcə mühasibat uçotu məsələsi deyil, həm də strateji risk menecmentinin tərkib hissəsidir.

KOB-ların kapital strukturunun əsas xüsusiyyətləri məhdud resurslar, yüksək risklilik, çevik qərarvermə, xarici maliyyələşməyə çıxış çətinliyi və maliyyələşmə xərclərinin nisbətən yüksək olması ilə səciyyələnir. Buna görə də əsas kapital, dövriyyə kapitalı, öz kapital və xarici kapital arasında optimal nisbətə formalaşdırılması müəssisənin maliyyə dayanıqlığı, likvidliyi və inkişaf perspektivi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır. KOB-larda kapitalın səmərəli idarə olunması yalnız cari fəaliyyətin deyil, həm də uzunmüddətli rəqabət üstünlüyünün təmin edilməsinin başlıca şərtlərindən biri kimi çıxış edir.

KOB-larda kapitalın iqtisadi məzmunu və struktur komponentləri. Kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərində kapital anlayışı, müəssisənin fəaliyyətini davam etdirməsi, inkişafını təmin etməsi və bazar rəqabətində mövqeyini möhkəmləndirməsi üçün tələb olunan resursların cəmi kimi nəzəri və praktik səviyyədə izah edilir. KOB-ların kapital strukturunda ənənəvi olaraq pul və maliyyə resursları əsas rol oynasa da, bu resurslar yalnız kapital anlayışının bir hissəsini təşkil edir. KOB-ların xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, onlar məhdud maliyyə resursları ilə fəaliyyət göstərən subyektlər olduğundan kapitalın qeyri-maddi komponentləri daha yüksək əhəmiyyət kəsb edir. Bu kontekstdə kapital, həm maddi, həm də qeyri-maddi aktivlərin məcmusu kimi qəbul edilməli, müəssisənin uzunmüddətli davamlılığını təmin edən bütün iqtisadi dəyərləri əhatə etməlidir.

Maddi kapital KOB-ların fəaliyyətində əsas struktur elementlərindən biridir və onun tərkibinə əsas kapital və dövriyyə kapitalı daxil edilir. Əsas kapital müəssisənin istehsal gücünü formalaşdıran avadanlıq, binalar, texniki avadanlıqlar və digər uzunmüddətli aktivlərdən ibarətdir. Bu aktivlər KOB-ların məhsul istehsal etmə və xidmət göstərmə qabiliyyətini müəyyən edir və uzun müddət ərzində müəssisənin əməliyyat potensialını dəstəkləyir [5]. Dövriyyə kapitalı isə müəssisənin gündəlik əməliyyatlarını təmin edən xammal, materiallar, işçi qüvvəsi, debitor borclar və nağd pul vəsaitindən ibarətdir. Dövriyyə kapitalının səmərəli idarə edilməsi KOB-ların likvidlik səviyyəsinin qorunmasına, əməliyyat xərclərinin optimallaşdırılmasına və istehsal dövrlərinin davamlılığının təmin edilməsinə xidmət edir. Maddi kapitalın bu iki komponentinin balanslı və planlı şəkildə formalaşdırılması KOB-ların risklərə qarşı müqavimətini artırır və maliyyə dayanıqlığını möhkəmləndirir.

KOB-larda kapital anlayışı maddi aktivlərlə məhdudlaşmır; qeyri-maddi kapitalın rolu xüsusilə yüksək qiymətləndirilir, çünki KOB-ların rəqabət qabiliyyəti daha çox innovasiya, bilik və bazar əlaqələri ilə müəyyən edilir. Qeyri-maddi kapitalın tərkibinə intellektual kapital, brend dəyəri, patentlər, lisenziyalar və digər intellektual mülkiyyət obyektləri daxildir. Intellektual kapital KOB-ların məhsul və xidmətlərin keyfiyyətini artırmaq, proseslərin effektivliyini yüksəltmək və bazarda fərqlənmək imkanını genişləndirir. Brend dəyəri isə müəssisənin bazar tanınmasını, müştəri etibarını və satışların davamlılığını təmin edən strateji aktiv kimi çıxış edir. Patentlər və lisenziyalar KOB-ların texnoloji üstünlük əldə etməsinə və bazar mövqeyinin qorunmasına şərait yaradır. Bu aktivlərə sahib olan KOB-lar rəqabət mühitində daha yüksək mövqeyə çıxır və innovativ fəaliyyətin genişləndirilməsi üçün daha əlverişli şərait əldə edir.

KOB-larda kapitalın qeyri-maddi komponenti daha geniş məzmun kəsb edir və insan resursları, texnoloji bilik və təcrübə, müştəri bazası və bazar əlaqələri, tədarük zənciri və şəbəkə kimi elementləri də əhatə edir. İnsan resursları, yəni işçilərin bacarıqları,

peşəkar təcrübəsi və idarəetmə kompetensiyaları, müəssisənin fəaliyyətinin effektivliyini müəyyən edən əsas amildir. KOB-larda insan kapitalı əmək məhsuldarlığını artırır, xidmət keyfiyyətini yüksəldir və innovativ təşəbbüslərin reallaşdırılmasına imkan yaradır. Texnoloji bilik və təcrübə isə müəssisənin istehsal proseslərinin modernləşdirilməsi, resurslardan səmərəli istifadə və yeni məhsul inkişafı kimi sahələrdə rəqabət üstünlüyü təmin edir. Bu biliklər KOB-ların bazar tələblərinə daha sürətli reaksiya verməsini və əməliyyatların çevik idarə olunmasını təmin edir.

Müştəri bazası və bazar əlaqələri KOB-ların kapital strukturunda strateji əhəmiyyət daşıyır. Müştəri bazasının genişliyi və stabilliyi satışların davamlılığını təmin edir və müəssisənin gəlir mənbəyinin diversifikasiyasına xidmət edir. Bazar əlaqələri, tədarükçülərlə, distribyutorlarla və digər tərəfdaşlarla qurulan münasibətlər, KOB-ların təchizat zəncirinin etibarlılığını və məhsulun bazara çıxışını təmin edir [2]. Bu əlaqələr KOB-ların əməliyyat risklərinin azalmasına və fəaliyyətin davamlılığının təmin olunmasına xidmət edir. Eyni zamanda tədarük zənciri və şəbəkə, KOB-ların xammal əldə etmə, istehsal planlaması və satış şəbəkəsinin genişləndirilməsi proseslərini optimallaşdırır.

KOB-ların kapital anlayışının genişləndirilməsi onların iqtisadi fəaliyyətinin təhlilində vacibdir, çünki KOB-ların dayanıqlılığı yalnız maliyyə resurslarının mövcudluğu ilə deyil, həm də qeyri-maddi aktivlərin səmərəli idarə edilməsi ilə müəyyən edilir. Maddi və qeyri-maddi kapitalın qarşılıqlı əlaqəsi KOB-ların rəqabət qabiliyyətini gücləndirir və uzunmüddətli inkişaf perspektivini formalaşdırır.

Kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərində kapitalın növləri iqtisadi fəaliyyətin davamlılığı və inkişafı üçün vacib olan maliyyə mənbələrinin strukturunu təhlil etməyə imkan verir. KOB-ların kapital strukturu digər müəssisə formalarından fərqli olaraq daha çevik və daha çox risklərə məruz qalır, çünki bu subyektlər adətən məhdud resurslarla fəaliyyət göstərir və bazar şərtlərinin dəyişməsinə daha sürətlə reaksiya verir. Bu kontekstdə kapitalın əsas növlərinin dəqiq müəyyən edilməsi və onların idarə edilməsinin

səmərəliliyi KOB-ların dayanıqlılığı üçün əsas amillərdən biridir. Kapital növləri əsas kapital, dövriyyə kapitalı, öz kapital və xarici kapital kimi kateqoriyalara bölünür və hər biri KOB-ların fəaliyyətinin müxtəlif aspektlərini dəstəkləyir.

Əsas kapital (Fixed capital) KOB-ların uzunmüddətli maddi aktivlərindən ibarətdir və müəssisənin istehsal gücünün formalaşmasına xidmət edir. Bu aktivlərə bina və tikililər, avadanlıq və maşınlar, nəqliyyat vasitələri, inventar və digər uzunmüddətli material dəyərlər daxildir [4]. Əsas kapitalın rolu KOB-un məhsul istehsal qabiliyyətini artırmaq və uzunmüddətli inkişafı təmin etməkdir. Əsas kapitalın səviyyəsi müəssisənin texnoloji potensialını və istehsal həcmində artımı müəyyən edir, çünki istehsalın davamlılığı avadanlıq və infraquruluşa birbaşa bağlıdır. KOB-larda əsas kapitalın yenilənməsi və modernləşdirilməsi investisiya fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən sayılır, çünki texnoloji avadanlıqların köhnəlməsi məhsuldarlığın azalmasına və rəqabət qabiliyyətinin zəifləməsinə gətirib çıxarır. Bu səbəbdən əsas kapitalın planlı şəkildə formalaşdırılması, amortizasiya prosesinin düzgün hesablanması və avadanlıqların səmərəli istismarının təmin edilməsi KOB-ların maliyyə dayanıqlığı üçün vacibdir.

Dövriyyə kapitalı (Working capital) müəssisənin gündəlik əməliyyat fəaliyyətini təmin edən qısa müddətli aktivlərdən ibarətdir. Dövriyyə kapitalının tərkibinə xammal və materiallar, məhsul ehtiyatları, nağd pul vəsaiti, debitor borclar və digər qısa müddətli aktivlər daxildir. KOB-lar üçün dövriyyə kapitalının idarə edilməsi xüsusilə vacibdir, çünki bu subyektlər likvidlik problemlərinə daha tez rast gəlirlər və əməliyyat dövrlərinin fasiləsizliyi onların fəaliyyətinin davamlılığı üçün əsas şərtədir. Dövriyyə kapitalının səviyyəsi müəssisənin əməliyyat dövrünün müddəti, satışların həcmi və təchizatçılarla ödəniş şərtləri ilə sıx bağlıdır. Əgər dövriyyə kapitalı məhdud səviyyədə formalaşarsa, müəssisənin xammal əldə etmə qabiliyyəti zəifləyir, istehsal prosesində fasilələr yaranır və satışların həcmi azalır. Bu səbəbdən dövriyyə kapitalının planlı şəkildə formalaşdırılması, nağd pul axınının optimallaşdırılması və debitor borcların idarə edilməsi KOB-

ların əməliyyat dayanıqlığının təmin edilməsinə xidmət edir.

Öz kapital (Equity) sahibkarın müəssisəyə qoyduğu vəsaitlərdən və əldə olunan mənfəətdən ibarət olur. Öz kapital KOB-ların maliyyə dayanıqlığının əsas göstəricilərindən biridir, çünki onun səviyyəsi müəssisənin bərc yükünü və maliyyə riskini müəyyən edir. KOB-larda öz kapitalın səviyyəsi adətən aşağı olur, çünki bu subyektlər məhdud resurslarla fəaliyyət göstərir və mənfəətin bir hissəsi əməliyyat xərclərinin və investisiya ehtiyaclarının ödənilməsinə yönəldilir. Öz kapitalın aşağı olması müəssisəni xarici mənbələrə daha çox asılı edir və bu asılılıq maliyyə risklərini artırır. Eyni zamanda öz kapitalın artırılması KOB-ların investisiya imkanlarını genişləndirir, çünki daxili resurslar investisiya layihələrinin maliyyələşdirilməsində əsas rol oynayır. Bu baxımdan KOB-ların öz kapitalının artırılması strategiyası müəssisənin uzunmüddətli inkişafını dəstəkləyən vacib tədbirlərdən sayılır.

Xarici kapital (Borrowed capital) müəssisənin xarici mənbələrdən əldə etdiyi vəsaitləri əhatə edir və bank kreditləri, lizing, tədarükçülərdən kredit, investorların investisiyaları kimi elementlərdən ibarətdir. Xarici kapitalın əldə edilməsi KOB-ların investisiya layihələrini həyata keçirməsi və əməliyyat fəaliyyətini genişləndirməsi üçün zəruri mənbə rolunu oynayır [1]. Lakin xarici kapitalın idarə edilməsi xüsusilə vacibdir, çünki bərcun ödənilməsi üçün tələb olunan maliyyə yükü müəssisənin likvidliyini və mənfəətini birbaşa təsir edir. Bank kreditləri və lizing kimi maliyyə alətləri KOB-ların texnoloji avadanlıqların alınması və infrastrukturların yenilənməsi üçün əsas mənbə rolunu oynayır, eyni zamanda bu maliyyə mənbələrinin şərtləri müəssisənin maliyyə dayanıqlığına təsir edir. Tədarükçülərdən kredit və investorların investisiyaları KOB-ların təchizat zəncirində və investisiya fəaliyyətində əlavə maliyyə dəstəyi təmin edir. Xarici kapitalın düzgün idarə edilməsi üçün müəssisə maliyyə planlaşdırmasını, bərc yükünün paylanması və ödəniş qabiliyyətini nəzərə almalıdır, çünki bərc yükünün artması maliyyə risklərini gücləndirir və əməliyyat dayanıqlığını zəiflədə bilər.

KOB-larda kapitalın əsas növlərinin qarşılıqlı əlaqəsi müəssisənin fəaliyyətinin effektivliyini müəyyən edir. Əsas kapital və dövriyyə kapitalı əməliyyat fəaliyyətinin dayanıqlığını təmin edir, öz kapital maliyyə dayanıqlığını gücləndirir, xarici kapital isə investisiya və genişlənmə imkanlarını təmin edir. Bu kapital növlərinin balanslı və səmərəli idarə edilməsi KOB-ların risklərə qarşı müqavimətini artırır və uzunmüddətli inkişaf perspektivini dəstəkləyir. KOB-ların kapital strukturu onların rəqabət qabiliyyətinin, maliyyə dayanıqlığının və iqtisadi səmərəliliyinin əsas təməlini təşkil edir.

KOB-larda qeyri-maddi kapitalın rəqabət üstünlüyündə rolu. Müasir qlobal iqtisadiyyatda rəqabətin mahiyyəti fiziki resurslara sahiblikdən intellektual resursların idarə edilməsinə doğru sürətlə transformasiya olunur. Kiçik və orta sahibkarlıq subyektləri üçün qeyri-maddi kapital artıq mücərrəd bir anlayış deyil, müəssisənin bazar dəyərini formalaşdırır və maliyyə dayanıqlığını daxilədən dəstəkləyən real iqtisadi gücdür. Maddi aktivlərin (binalar, avadanlıqlar) məhdud olduğu KOB mühitində məhz qeyri-maddi aktivlər müəssisəni rəqiblərindən fərqləndirən əsas amil kimi çıxış edir.

Müasir bilik iqtisadiyyatında KOB-ların bazarda mövqeyini müəyyən edən əsas amil artıq təkə fiziki aktivlər deyil, həm də qeyri-maddi kapitalın effektivliyidir. Maddi resursları məhdud olan kiçik və orta müəssisələr üçün qeyri-maddi kapital — xüsusilə intellektual mülkiyyət, brendin tanınması və müştəri loyallığı — iri korporasiyalarla rəqabət aparmaq üçün ən vacib strateji alətdir. Qeyri-maddi aktivlər müəssisəyə məhsulun maya dəyərindən daha yüksək əlavə dəyər yaratmaq imkanını verir ki, bu da mənfəət normasının artmasına şərait yaradır.

Qeyri-maddi kapitalın ən həlledici komponenti olan insan kapitalı, KOB-larda innovasiyanın hərəkətverici qüvvəsidir. İri müəssisələrdən fərqli olaraq, KOB-larda hər bir işçinin fərdi bacarığı, peşəkar təcrübəsi və yaradıcı yanaşması son məhsulun keyfiyyətinə birbaşa təsir göstərir. İşçi heyətinin müştərilərlə qurduğu şəxsi münasibətlər və bazarın spesifik tələblərini anlama qabiliyyəti müəssisəyə fərdiləşdirilmiş xidmət təklif etmək

imkanı verir. Bu, "gizli bilik" (tacit knowledge) adlanan və rəqiblər tərəfindən kopyalanması qeyri-mümkün olan bir üstünlük yaradır.

İnsan kapitalı bu strukturun ən mühüm elementi kimi çıxış edir. KOB-larda işçi heyətinin bilik və bacarıqları, onların innovativ təşəbbüsləri və idarəetmədə çevik qərarlar qəbul etmə qabiliyyəti müəssisənin texnoloji adaptasiyasını sürətləndirir. Digər tərəfdən, "münasibət kapitalı" (relational capital) adlanan bazar əlaqələri, tədarükçülər və tərəfdaşlarla qurulan etibarlı şəbəkə KOB-ların əməliyyat xərclərini azaldır və bazarın dəyişən tələblərinə daha sürətli uyğunlaşma imkanı yaradır.

İkinci mühüm istiqamət olan struktur kapitalı, müəssisənin daxili sistemlərini, verilənlər bazalarını, patentləri və korporativ mədəniyyəti əhatə edir. KOB-larda rəqəmsallaşma səviyyəsinin artması ilə proqram təminatları və daxili proseslərin avtomatlaşdırılması kapitalın struktur keyfiyyətini yüksəldir. Məsələn, müştəri münasibətlərinin idarə edilməsi (CRM) sistemləri vasitəsilə toplanan məlumatlar müəssisənin strateji qərarlarını daha dəqiq və effektiv edir. Brend dəyəri isə KOB-lar üçün bazarda etibar simvoludur; kiçik bir müəssisənin məhsulu tanınmış brend altında təqdim edildikdə, bu, onun üçün bazar baryerlərini aşmağı və daha yüksək qiymət strategiyası tətbiq etməyi mümkün edir. Xüsusilə rəqəmsal transformasiya dövründə məlumat bazaları və proqram təminatı kimi qeyri-maddi aktivlər KOB-ların kapital strukturunda mühüm çəkiyə malik olmağa başlamışdır. Bu aktivlər müəssisəyə müştəri davranışlarını analiz etməyə və fərdiləşdirilmiş xidmət təklif etməyə imkan verir ki, bu da bazarda rəqabət üstünlüyünün qalıcı olmasını təmin edir. Beləliklə, qeyri-maddi kapitalın səmərəli idarə olunması KOB-ların maliyyə dayanıqlığını daxildən möhkəmləndirən və xarici şoklara qarşı dözümlülüyünü artıran başlıca amildir.

Münasibət kapitalı (relational capital) KOB-ların xarici tərəfdaşlarla, tədarükçülərlə və dövlət qurumları ilə qurduğu əlaqələrin məcmusudur. KOB-lar adətən məhdud resurslarla fəaliyyət göstərdiyindən, təchizat zəncirindəki etibarlı əlaqələr onlara xammal və

materialları daha əlverişli şərtlərlə əldə etməyə, həmçinin bazarın konyuktur dəyişikliklərinə birgə reaksiya verməyə imkan yaradır. Şəbəkələşmə (networking) KOB-ların innovativ ekosistemlərdə iştirakını təmin edir və onlara yeni texnologiyalara çıxış üçün qapı açır.

Göründüyü kimi, qeyri-maddi kapital KOB-larda təkə rəqabət üstünlüyü yaratmır, həm də maddi kapitalın səmərəliliyini artırır. Maddi və qeyri-maddi aktivlərin harmonik vəhdəti müəssisənin investisiya cəlbediciliyini yüksəldir və uzunmüddətli inkişaf perspektivini möhkəmləndirir. Bu resursların düzgün qiymətləndirilməsi və idarə olunması KOB-ların maliyyə hesabatlarında göstərilən dəyərdən daha böyük iqtisadi potensiala sahib olmasını təmin edir.

KOB-larda kapitalın spesifik xüsusiyyətləri və maliyyə idarəetmə aspektləri. KOB-larda kapitalın xüsusiyyətləri iqtisadi sistemin mikro səviyyəsində müəssisələrin fəaliyyətinin strukturunu və davamlılığını müəyyən edən əsas amillərdən hesab edilir. Bu xüsusiyyətlər KOB-ların resurs məhdudiyyətləri, bazar şəraitinə adaptasiya sürəti, maliyyə riskləri və maliyyə mənbələrinin əldə edilmə xərcləri ilə bağlı konkret nəticələrə gətirib çıxarır. KOB-ların kapital strukturunun analizi zamanı əsas diqqət məhdudluq, çeviklik, risklilik, maliyyələşmə xərcləri, qeyri-maddi aktivlərin rolu və maliyyə hesabatlarının şəffaflığı kimi elementlərə yönəldilməlidir. Bu elementlər KOB-ların maliyyə siyasətinin, investisiya qərarlarının və risk idarəetmə mexanizmlərinin formalaşmasında birbaşa təsirə malikdir.

KOB-larda kapitalın məhdudluğu xüsusən maliyyə resurslarının həcmi məhdud olması ilə ifadə olunur. Sahibkarların öz şəxsi vəsaitləri, ailə üzvlərinin dəstəyi və kiçik kreditlər əsas maliyyə mənbələri kimi çıxış edir [3]. Bu şəraitdə müəssisənin genişlənmə strategiyası daha çox daxili resursların optimallaşdırılması və səmərəli əməliyyat fəaliyyəti ilə bağlı olur. Kapital məhdudluğu investisiya imkanlarının seçimini daraldır, çünki uzunmüddətli investisiyalar üçün tələb olunan məbləğlərin cəmi KOB-ların mövcud maliyyə potensialını aşır.

Kapitalın çevikliyi KOB-ların bazar dəyişikliklərinə reaksiya sürətində özünü göstərən ən mühüm xüsusiyyətlərdən biri kimi qiymətləndirilir. Müasir iqtisadi mühitdə bazar şərtlərinin dinamik xarakter alması, istehlakçı davranışlarının sürətlə dəyişməsi və rəqabətin intensivləşməsi KOB-lardan daha çevik və adaptiv yanaşma tələb edir. Bu çeviklik əsasən müəssisələrin kiçik miqyaslı təşkilati strukturu, idarəetmə səviyyələrinin azlığı və qərar qəbul etmə prosesinin qısa olması ilə izah olunur. KOB-lar bazar informasiyasını daha tez qəbul edir, analiz edir və bu məlumatlara uyğun olaraq operativ qərarlar qəbul edə bilirlər. Yeni tələbat istiqamətləri müəyyən edildikdə investisiyalar və resurslar daha sürətli şəkildə yönləndirilir, istehsal və xidmət modelləri isə bazar şərtlərinə uyğunlaşdırılır. Bu proses kapitalın istifadəsində optimallaşdırmanı təmin edir və resursların daha səmərəli bölüşdürülməsinə şərait yaradır. Eyni zamanda, çevik kapital idarəetməsi KOB-ların innovasiya qabiliyyətini artırır və onların rəqabət mühitində mövqelərini möhkəmləndirir.

Digər tərəfdən, kapitalın yüksək risklilik səviyyəsi KOB-ların fəaliyyətində mühüm problemlərdən biri kimi çıxış edir. Bu risklər əsasən müəssisələrin məhdud maliyyə imkanları, zəif kapital bazası və qeyri-sabit gəlir strukturu ilə bağlıdır. KOB-ların bazar payının nisbətən kiçik olması onların gəlir axınlarının sabitliyinə mənfi təsir göstərir və iqtisadi dəyişikliklərə qarşı həssaslığı artırır. Bundan əlavə, maliyyə ehtiyatlarının azlığı və kredit resurslarına çıxışın məhdudluğu müəssisələrin əməliyyat risklərini daha da yüksəldir. Belə şəraitdə kapitalın effektiv idarə olunması yalnız resursların bölüşdürülməsi ilə məhdudlaşmır, həm də risklərin sistemli şəkildə idarə edilməsini tələb edir. Risk idarəçiliyi çərçivəsində likvidliyin qorunması, borc yükünün optimallaşdırılması, maliyyə axınlarının düzgün planlaşdırılması və gəlir mənbələrinin diversifikasiyası əsas prioritet istiqamətlər kimi çıxış edir [1]. Strateji planlaşdırma və operativ nəzarət mexanizmlərinin tətbiqi isə KOB-ların maliyyə dayanıqlığını artıraraq onları potensial risklərə qarşı daha davamlı edir.

Kapitalın maliyyələşmə xərclərinin yüksək olması da KOB-ların inkişafına təsir

edən əsas amillərdən biridir. Kiçik və orta biznes subyektləri adətən xarici maliyyə mənbələrinə çıxışda müxtəlif çətinliklərlə üzləşirlər. Bank kreditlərinin yüksək faiz dərəcələri, təminat tələblərinin sərtliyi və investorların riskə qarşı ehtiyatlı mövqeyi KOB-ların maliyyələşmə imkanlarını məhdudlaşdırır. Bu isə öz növbəsində müəssisələrin ümumi maliyyə yükünü artırır və investisiya layihələrinin rentabelliğini aşağı salır. Yüksək maliyyələşmə xərcləri KOB-ları daha ehtiyatlı maliyyə siyasəti yürütməyə məcbur edir. Bu kontekstdə kredit portfelinin düzgün idarə edilməsi, faiz xərclərinin azaldılması yollarının araşdırılması və ödəniş qrafiklərinin optimal şəkildə planlaşdırılması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Eyni zamanda, alternativ maliyyə mənbələrinin, o cümlədən lizinq, vençur kapitalı və dövlət dəstək proqramlarının istifadəsi maliyyə yükünün azaldılmasına kömək edə bilər.

Qeyri-maddi kapitalın rolunun artması isə müasir dövrdə KOB-ların rəqabət üstünlüyünün əsas mənbələrindən biri kimi çıxış edir. Ənənəvi maddi aktivlərlə yanaşı, brend dəyəri, müştəri loyallığı, intellektual resurslar və texnoloji biliklər müəssisələrin bazarda fərqlənməsinə mühüm töhfə verir. Xüsusilə rəqəmsallaşma şəraitində məlumat bazası və analitik imkanlar KOB-ların qərar qəbul etmə prosesini daha effektiv edir. Qeyri-maddi aktivlər məhsul və xidmətlərin keyfiyyətinə, qiymət strategiyasına və bazar mövqeyinə birbaşa təsir göstərir. Bu baxımdan, KOB-lar yalnız fiziki kapitalın artırılmasına deyil, həm də qeyri-maddi kapitalın inkişafına xüsusi diqqət yetirməlidirlər. İnnovasiya fəaliyyətlərinin stimullaşdırılması, işçi heyətinin bilik və bacarıqlarının artırılması, müasir texnologiyaların tətbiqi və müştəri münasibətlərinin gücləndirilməsi qeyri-maddi kapitalın genişləndirilməsinin əsas istiqamətləridir. Kapitalın çevikliyi, risklilik səviyyəsi, maliyyələşmə xərcləri və qeyri-maddi komponentlərin rolu KOB-ların maliyyə idarəetməsinin əsas xüsusiyyətlərini formalaşdırır. Bu amillərin hər biri müəssisələrin bazar şəraitində davamlı fəaliyyət göstərməsinə və uzunmüddətli inkişafına birbaşa təsir edir. Effektiv kapital idarəetməsi isə yalnız maliyyə resurslarının mövcudluğu

ilə deyil, onların düzgün planlaşdırılması, optimal istifadəsi və strateji yönləndirilməsi ilə təmin olunur.

KOB-larda kapitalın formalaşmasının da maliyyələşmə boşluğu və asimmetrik informasiya problemi. KOB-ların kapital strukturunun formalaşması prosesində qarşılaşdıqları ən spesifik xüsusiyyətlərdən biri "asimmetrik informasiya" problemdir. İri korporasiyalardan fərqli olaraq, KOB-lar adətən daha qapalı maliyyə strukturuna malikdirlər və onların fəaliyyəti haqqında kənar investorlar və ya banklar üçün əlçatan olan məlumatlar məhduddur. Bu informasiya qeyri-bərabərliyi kreditorların risk qavrayışını artırır ki, bu da "maliyyələşmə boşluğu" (financing gap) adlanan fenomenin yaranmasına səbəb olur. Nəticədə, müəssisənin real kapital ehtiyacı ilə bazardan əldə edilə bildiyi vəsait arasında ciddi fərq yaranır.

Maliyyə idarəetməsi aspektindən bu problem KOB-ları "maliyyələşmə iyerarxiyası" (pecking order theory) modelinə uyğun hərəkət etməyə məcbur edir. Bu modelə görə, sahibkarlar kapital ehtiyaclarını qarşılıyarkən ilk növbədə daxili mənbələrə (bölüşdürülməmiş mənfəət), daha sonra borc vəsaitlərinə və ən son çarə olaraq öz kapitalına kənar investorların cəlb edilməsinə üstünlük verirlər. Bu, sahibkarın müəssisə üzərindəki nəzarəti itirməmək və informasiya asimmetriyasından qaynaqlanan yüksək xərclərdən qaçmaq istəyi ilə bağlıdır. Bu xüsusiyyət KOB-larda kapitalın idarə edilməsini daha çox daxili resursların səmərəli dövriyyəsinə fokuslanmağa sövq edir. Maliyyə menecerləri üçün əsas hədəf kənar maliyyələşmədən asılılığı minimuma endirmək və müəssisənin özünümaliyyələşmə qabiliyyətini artırmaqdır. Beləliklə, informasiya şəffaflığının artırılması və mühasibat uçotunun beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması KOB-lar üçün təkə hesabatlılıq məsələsi deyil, həm də kapitalın maya dəyərini aşağı salan və maliyyə mənbələrinə çıxışı asanlaşdıran strateji bir alətdir.

KOB-larda rəqəmsal transformasiyanın kapitalın dövriyyə sürətinə və səmərəliliyinə təsiri. Müasir dövrdə KOB-ların maliyyə idarəetmə strategiyalarında rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi kapitalın strukturunu və istifadə səmərəliliyini köklü şəkildə

dəyişdirir. Rəqəmsal transformasiya KOB-lara məhdud maddi resurslarla daha yüksək iqtisadi nəticələr əldə etməyə, xüsusilə dövriyyə kapitalının hərəkət sürətini artırmağa imkan verir. Bulud texnologiyaları, süni intellekt əsaslı maliyyə analitikası və rəqəmsal ödəniş sistemləri vasitəsilə müəssisənin nağd pul axınları üzərində real vaxt rejimində nəzarət təmin edilir ki, bu da "ölü kapital"ın (istifadəsiz qalan vəsaitlərin) minimuma endirilməsinə xidmət edir.

Rəqəmsallaşmanın kapital idarəetməsindəki ən mühüm rolu əməliyyat xərclərinin azaldılmasında özünü göstərir. Avtomatlaşdırılmış uçot sistemləri debitor və kreditor borcların idarə edilməsini optimallaşdıraraq maliyyə dövriyyəsinə gecikmələri aradan qaldırır. Bu, KOB-lar üçün həyati əhəmiyyət daşıyan likvidlik səviyyəsinin qorunmasını asanlaşdırır. Eyni zamanda, elektron ticarət platformalarına inteqrasiya müəssisənin satış kanallarını diversifikasiya edir, nəticədə dövriyyə kapitalı daha qısa müddətdə nağd vəsaitə çevrilir ki, bu da təkrar investisiya imkanlarını genişləndirir.

Digər tərəfdən, rəqəmsal aktivlər — məlumat bazaları, alqoritmlər və onlayn platformalar — KOB-ların qeyri-maddi kapitalının ayrılmaz hissəsinə çevrilir. Bu texnoloji aktivlər müəssisəyə bazarda "miqyas iqtisadiyyatı" (economies of scale) effektindən yararlanmaq imkanı verir. Beləliklə, rəqəmsallaşma KOB-larda kapitalın həm kəmiyyət baxımından qənaət edilməsinə, həm də keyfiyyət baxımından daha yüksək rentabilliliklə çalışmasına şərait yaradan əsas katalizator rolunu oynayır. Rəqəmsal alətlərin maliyyə idarəetməsinə inteqrasiyası müəssisənin strateji çevikliyi artıraraq onu qlobal rəqabətə daha hazırlıqlı edir.

KOB-larda rəqəmsal transformasiyanın kapitalın dövriyyə sürətinə və səmərəliliyinə təsiri. Dördüncü Sənaye İnqilabının (Sənaye 4.0) gətirdiyi texnoloji yeniliklər KOB-ların maliyyə arxitekturasını və kapitalın idarə edilməsi modellərini köklü şəkildə yenidən formalaşdırır. Müasir dövrdə rəqəmsal transformasiya KOB-lar üçün sadəcə bir seçim deyil, məhdud kapital resurslarının səmərəliliyini artırmaq üçün zəruri strateji alətdir. Rəqəmsallaşma, kapitalın dövriyyə

sürətini (capital turnover) artırmaqla, eyni həcmdə vəsaitlə daha böyük ticarət dövriyyəsi və mənfəət əldə etməyə imkan yaradır.

Dövriyyə kapitalının optimallaşdırılması və likvidlik idarəetməsi. KOB-larda rəqəmsal transformasiyanın ən birbaşa təsiri dövriyyə kapitalının idarə edilməsində müşahidə olunur. Bulud əsaslı mühasibat uçotu və ERP (Enterprise Resource Planning) sistemləri müəssisəyə imkan verir ki, anbar qalıqları, debitor borclar və nağd pul axımları üzərində anlıq (real-time) nəzarət həyata keçirsin. Süni intellekt alqoritmləri tələbi daha dəqiq proqnozlaşdıraraq, ehtiyatların (stokların) həddindən artıq yığılmasının qarşısını alır. Bu, "dondurulmuş kapital"ın sərbəstləşməsinə və müəssisənin likvidliyinin artmasına səbəb olur. Nəticədə, müəssisə xarici kreditlərə ehtiyac duymadan öz daxili resursları hesabına fəaliyyətini genişləndirə bilər.

Əməliyyat xərclərinin azaldılması və miqyas iqtisadiyyatı. Rəqəmsal texnologiyalar kapitalın əməliyyat səmərəliliyini (operational efficiency) artırır. Avtomatlaşdırılmış maliyyə prosesləri insan xətlərini minimuma endirir və transaksiya xərclərini azaldır. Xüsusilə elektron ticarət (e-commerce) və rəqəmsal marketinq alətləri KOB-lara fiziki mağaza və geniş işçi heyəti saxlamadan qlobal bazarlara çıxış imkanı verir. Bu, vahid məhsula düşən sabit xərclərin azalmasına, yəni "miqyas iqtisadiyyatı" (economies of scale) effektinin kiçik həcmli istehsalda belə hiss olunmasına şərait yaradır. Beləliklə, investisiya edilən hər bir manat kapital daha yüksək marjinalılıqla geri döndür.

Qeyri-maddi rəqəmsal aktivlərin kapital strukturunda artan çəkisi. Rəqəmsal transformasiya çərçivəsində KOB-ların kapital strukturunda "rəqəmsal aktivlər" adlı yeni bir qat formalaşır. Müştəri verilənlər bazası (Big Data), mülkiyyət hüququ müəssisəyə məxsus olan alqoritmlər, mobil tətbiqlər və onlayn platformalar müəssisənin qeyri-maddi kapitalının ən dəyərli hissəsinə çevrilir. Bu aktivlər maliyyə hesabatlarında bəzən tam əks olunmasa da, müəssisənin bazar dəyərini və investisiya cəlb ediciliyini dəfələrlə artırır. Məlumatın kapitala çevrilməsi (monetizasiya) KOB-lara ənənəvi rəqabət mühitində sıçrayışlı inkişaf imkanı verir.

Maliyyə şəffaflığı və kapitala çıxışın asanlaşması. Rəqəmsallaşma KOB-ların ən böyük problemi olan "informasiya asimetriyasını" yumşaldır. Şəffaf və rəqəmsal izlənilə bilən maliyyə tarixi banklar və fintech investitorları üçün müəssisənin risk profilini daha aydın edir. Bu işə xarici kapitalın (kredit və investisiyaların) daha əlverişli faiz dərəcələri və şərtlərlə əldə edilməsinə zəmin yaradır. Yekun olaraq, rəqəmsal transformasiya KOB-larda kapitalın həm hərəkət sürətini, həm də strateji dəyərini yüksəldərək, onları müasir iqtisadi ekosistemin çevik və rəqabətə davamlı subyektlərinə çevirir.

KOB-larda yaşıl iqtisadiyyata keçid və ESG prinsiplərinin kapital strukturuna təsiri. Müasir dövrdə KOB-ların kapital strukturunun formalaşmasında təkcə iqtisadi rentabellik deyil, həm də ekoloji, sosial və idarəetmə (ESG – Environmental, Social, and Governance) meyarları mühüm rol oynamağa başlamışdır. Qlobal iqtisadiyyatın "yaşıl artım" modelinə keçidi KOB-lardan öz kapital və investisiya strategiyalarını ekoloji standartlara uyğunlaşdırmağı tələb edir. Bu transformasiya KOB-lar üçün həm yeni maliyyə xərcləri, həm də alternativ "yaşıl kapital" mənbələrinə çıxış imkanları yaradır.

ESG prinsiplərinin tətbiqi KOB-ların xarici kapital cəlb etmə imkanlarını köklü şəkildə dəyişdirir. Müasir bank sistemində və beynəlxalq investisiya fondlarında "yaşıl kreditlər" və "sosial məsuliyyətli investisiyalar" üçün daha aşağı faiz dərəcələri və güzəştli şərtlər tətbiq olunur. Ekoloji standartlara cavab verən KOB-lar bu növ ucuz maliyyə resurslarına çıxış əldə edərək öz kapital strukturunu optimallaşdırırlar və rəqabət üstünlüyü qazana bilərlər. Əksinə, bu standartlara məhəl qoymayan müəssisələr gələcəkdə "karbon vergiləri" və yüksək kredit faizləri ilə üzləşərək kapital itkisi riski ilə qarşılaşa bilərlər.

Digər tərəfdən, yaşıl texnologiyalara qoyulan investisiyalar KOB-ların əsas kapitalının modernləşdirilməsinə və resurs səmərəliliyinin artmasına xidmət edir. Enerjiyə qənaət edən texnologiyalar və tullantısız istehsal modelləri uzunmüddətli dövrdə əməliyyat xərclərini azaldaraq müəssisənin daxili mənfəət hesabına öz kapitalını gücləndirməsinə şərait yaradır. Eyni zamanda, sosial

məsuliyyətli idarəetmə müəssisənin qeyri-maddi kapitalının (brend nüfuzu, müştəri etibarı və işçi loyallığı) artmasına birbaşa töhfə verir. Yekun olaraq, ESG prinsiplərinin kapital idarəetməsinə inteqrasiyası KOB-lar üçün sadəcə bir ekoloji öhdəlik deyil, həm də maliyyə dayanıqlığının yeni formulu kimi çıxış edir. Kapitalın "yaşıl" komponentlərinin artırılması müəssisənin global təchizat zəncirlərindəki mövqeyini möhkəmləndirir və onu gələcəyin aşağı karbonlu iqtisadiyyatında daha rəqabətədavamlı edir.

Nəticə

Kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərində kapital anlayışının geniş iqtisadi məzmununda dərk edilməsi göstərir ki, bu kateqoriya yalnız maliyyə və maddi resurslarla məhdudlaşmır, həm də insan kapitalı, texnoloji bilik, bazar əlaqələri, brend dəyəri və digər qeyri-maddi aktivləri özündə birləşdirir. Müasir iqtisadi şəraitdə KOB-ların dayanıqlı fəaliyyəti üçün kapitalın bu komponentlərinin qarşılıqlı əlaqədə və sistemli şəkildə idarə olunması zəruridir. Xüsusilə məhdud maliyyə imkanlarına malik olan KOB-lar üçün qeyri-maddi kapital rəqabət üstünlüyünün formalaşmasında mühüm mənbəyə çevrilir.

Tədqiqatın elmi yeniliyi ondan ibarətdir ki, KOB-larda kapital anlayışı ənənəvi maliyyə yanaşmasından daha geniş çərçivədə izah edilmiş, onun maddi və qeyri-maddi elementlərinin vahid struktur kimi dəyərləndirilməsinin zəruriliyi əsaslandırılmışdır. Məqalədə əsas kapital, dövrüyyə kapitalı, öz kapital və xarici kapitalın funksional xüsusiyyətləri KOB-ların spesifik fəaliyyət mühiti baxımından sistemləşdirilmişdir. Bu yanaşma KOB-ların kapital strukturunun yalnız mühasibat göstəriciləri ilə deyil, həm də strateji resurslar əsasında qiymətləndirilməsinə imkan verir.

İşin tətbiqi əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, əldə olunan nəticələr KOB subyektlərində maliyyə planlaşdırılması, investisiya qərarlarının qəbul edilməsi, risklərin idarə olunması və resurs bölgüsünün optimallaşdırılması üçün nəzəri və praktik əsas yaradır. İqtisadi səmərə isə kapitalın daha rəşional idarə olunması nəticəsində likvidliyin qorunması, maliyyə dayanıqlığının güclənməsi, investisiya imkanlarının genişlənməsi və bazar mövqeyinin

möhkəmlənməsi ilə ifadə olunur. Bu baxımdan KOB-larda kapital strukturunun düzgün qurulması və qeyri-maddi aktivlərin inkişaf etdirilməsi uzunmüddətli inkişafın, innovasiya qabiliyyətinin və ümumi iqtisadi effektivliyin mühüm şərti kimi çıxış edir.

Məqalədə əsaslandırılmışdır ki, KOB-larda kapital strukturunun səmərəli idarə olunması həm müəssisə daxilində resursların optimallaşdırılmasına, həm də xarici investisiya imkanlarının genişləndirilməsinə xidmət edir. Kapitalın çevikliyi KOB-lara bazar konyukturasının dəyişməsinə operativ reaksiya vermək imkanı qazandırsa da, yüksək risklilik və xarici maliyyələşmə xərclərinin ağırlığı maliyyə planlaşdırmasının sistemli şəkildə həyata keçirilməsinə zəruri edir. Bu baxımdan, müasir iqtisadi mühitdə KOB-ların uzunmüddətli inkişafı yalnız kəmiyyət baxımından kapital artımı ilə deyil, həm də intellektual aktivlərin və texnoloji potensialın səmərəli istifadəsi ilə təmin olunmalıdır.

Yekun olaraq belə qənaətə gəlinmişdir ki, KOB subyektlərində kapital anlayışına multidissiplinar yanaşma — yəni maddi aktivlərlə bərabər insan resurslarının və şəbəkə əlaqələrinin vahid struktur kimi qiymətləndirilməsi — müəssisənin ümumi iqtisadi effektivliyini və risklərə qarşı dözümlülüyünü artırır. Kapital strukturunun bu prinsiplər əsasında formalaşdırılması KOB-ların həm yerli, həm də beynəlxalq bazarlarda mövqeyini möhkəmləndirərək ölkənin iqtisadi inkişafına verdiyi töhfəni daha da gücləndirəcəkdir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Abbasov A.B. Sahibkarlığın əsasları. Bakı: İqtisad Universiteti Nəşriyyatı, 2015, 340 s.
2. Məmmədov X.M. Kiçik və orta sahibkarlığın maliyyələşdirilməsi problemləri. Bakı: Elm, 2018, 215 s.
3. Bessant J. Innovation and Entrepreneurship, Chichester, "Wiley", 2024, 512 p. Robison L. J., Hanson S. D., Black J. R. Financial Management for Small Businesses: Financial Statements & Present Value Models (2nd ed.). East Lansing: Michigan State University Libraries, 2021.

4. Bessant J. Innovation and Entrepreneurship. Chichester: Wiley, 2024.
5. Edvinsson L., Malone M.S. Intellectual Capital: Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower. New York: HarperBusiness, 1997.
6. Hashim M. Managing the Potential of Small and Medium Sized Enterprises in Business Practice. Sintok: UUM Press, 2005.
7. Leach J. Entrepreneurial Finance. Boston: Cengage Learning, 2017.
8. Longenecker J. Small Business Management. Mason: Cengage Learning, 2019.
9. OECD. Financing SMEs and Entrepreneurs 2022: An OECD Scoreboard. Paris: OECD Publishing, 2022.
10. Stewart T.A. Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations. New York: Doubleday, 1997.
11. Бриггем Ю., Эрхардт М. Финансовый менеджмент. 14-е изд. Санкт-Петербург: Питер, 2018.
12. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. Москва: Эксмо, 2007.

Kenan Mirasgar SEYİD

Master's student at Western Caspian University

THE CONCEPT AND CHARACTERISTICS OF CAPITAL IN SMALL AND MEDIUM ENTREPRENEURSHIP

Summary

This article examines the concept of capital in small and medium-sized enterprises, its main types, and its specific features. The purpose of the study is to justify that SME capital should not be limited to financial and tangible resources only, but should also include human capital, intellectual resources, brand value, market relations, and technological knowledge. The design/method/approach of the study is based on comparative analysis, a systems approach, generalization, and logical interpretation. The findings show that maintaining a balance among fixed capital, working capital, equity capital, and borrowed capital is crucial for the financial sustainability and operational continuity of SMEs. The study also finds that intangible capital plays a particularly important role in SMEs because their competitive advantage is shaped largely by innovation, knowledge, flexibility, and market networks. It is concluded that effective capital structure management expands SMEs' investment capacity, increases their resilience to risk, and supports long-term development. The concept of capital in small and medium-sized enterprises is explained theoretically and practically as the sum of the resources required for an enterprise to continue its operations, ensure its development, and strengthen its position in market competition.

Keywords: capital, SME, fixed capital, working capital, intangible capital.

Кенан Мирасгар СЕЙИД

Магистрант Западно-Каспийского университета

ПОНЯТИЕ И ОСОБЕННОСТИ КАПИТАЛА В МАЛОМ И СРЕДНЕМ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВЕ

Резюме

В статье исследуется понятие капитала в субъектах малого и среднего предпринимательства, его основные виды и характерные особенности. Цель исследования

состоит в обосновании того, что капитал МСП не ограничивается только финансовыми и материальными ресурсами, а включает также человеческий капитал, интеллектуальные ресурсы, стоимость бренда, рыночные связи и технологические знания. Метод исследования основан на сравнительном анализе, системном подходе, обобщении и логическом объяснении. Результаты исследования показывают, что поддержание баланса между основным капиталом, оборотным капиталом, собственным капиталом и заемным капиталом имеет решающее значение для финансовой устойчивости и непрерывности деятельности МСП. Одновременно установлено, что роль нематериального капитала в МСП особенно высока, поскольку конкурентные преимущества таких предприятий во многом формируются за счет инноваций, знаний, гибкости и рыночных связей. Сделан вывод, что эффективное управление структурой капитала расширяет инвестиционные возможности МСП, повышает их устойчивость к рискам и способствует долгосрочному развитию. В данной работе теоретически и практически рассматривается понятие капитала в малых и средних предприятиях как сумма ресурсов, необходимых предприятию для продолжения своей деятельности, обеспечения своего развития и укрепления своих позиций в условиях рыночной конкуренции.

Ключевые слова: капитал, МСП, основной капитал, оборотный капитал, нематериальный капитал.

Daxil olub: 15.04.2026